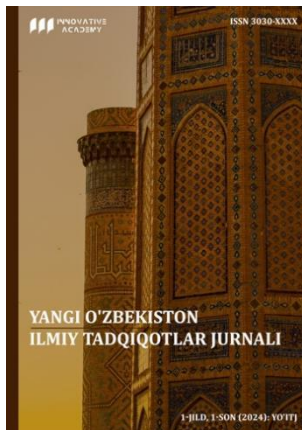

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA ICHKI MONITORINGNI TASHKIL ETISH VA TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA O'QITUVCHINING ROLI

Sultanova Dilnaz

Osiyo xalqaro universiteti

70110401- Talim va tarbiya nazariyasi

va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

mutaxassisligi magistratura talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21427504>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 2-iyul 2026 yil
Ma'qullandi: 5-iyul 2026 yil
Nashr qilindi: 18-iyul 2026 yil

KEY WORDS

uzluksiz ta'lim, ta'lim sifati, ichki monitoring, pedagogik diagnostika, sifat menejmenti, o'qituvchi roli, qayta aloqa, ta'lim samaradorligi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada uzluksiz ta'lim tizimida ta'lim sifatini ta'minlash va uning samaradorligini oshirishda ichki monitoring tizimining o'рни hamda unda o'qituvchining roli tahlil qilingan. Ichki monitoring tushunchasi, uning bosqichlari va tarkibiy qismlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini baholashda pedagogning tahliliy, diagnostik va tashkilotchilik funksiyalari o'quv jarayoni sifati dinamikasiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omil sifatida asoslab berilgan.

Zamonaviy taraqqiyot bosqichida har qanday davlatning raqobatbardoshligi uning intellektual salohiyati va ta'lim tizimining sifati bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va uni xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ta'lim sifatini boshqarish va uni doimiy ravishda yaxshilab borish esa tizimli nazorat hamda xolis baholash mexanizmlarini talab etadi.

Ta'lim muassasalarida tashqi baholash (turli inspeksiya, attestatsiya va test sinovlari) muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, u ko'pincha vaqtinchalik yoki yakuniy natijani aks ettiradi. Ta'lim sifatini "ichkaridan" va uzluksiz ravishda boshqarishning eng samarali vositasi — bu ichki monitoringdir. Ichki monitoring o'quv jarayonidagi muammolarni vaqtida aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Ushbu jarayonning markazida va bevosita ijrochisi sifatida esa o'qituvchi (pedagog) turadi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'z pedagogik faoliyati va o'quvchilar o'zlashtirish darajasini doimiy nazorat qiluvchi, tahlil etuvchi hamda sifatni boshqaruvchi asosiy subyektdir.

Uzluksiz ta'limda sifat monitoringi va uning uslubiy asoslari ko'plab mahalliy hamda xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ta'lim sifatini boshqarish muammolari va monitoring tizimi nazariyasi V.A.Kalney, S.E.Shishov kabi olimlarning ishlarida tizimli tahlil qilingan. Mahalliy pedagog olimlardan R.H.Juraev, t.f.d. prof. B.X.Xodjaev va boshqalar o'z ilmiy izlanishlarida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va pedagogik monitoringning o'zaro aloqadorligini yoritib berishgan.

Tadqiqot jarayonida uzluksiz ta'lim muassasalaridagi ichki sifat nazorati hujjatlari, amaldagi baholash mezonlari hamda pedagoglarning monitoring faoliyati tizimli-funksional yondashuv, qiyosiy-pedagogik tahlil va pedagogik kuzatuv metodlari asosida o'rganildi.

Ichki monitoring — bu ta'lim muassasasidagi o'quv-tarbiya jarayonining holati, undagi o'zgarishlar va sifat ko'rsatkichlarini tizimli ravishda kuzatish, o'lchash va baholash jarayonidir. Uzluksiz ta'lim tizimida ichki monitoring uchta asosiy bosqichni o'z ichiga oladi:

1. **Tayyorgarlik (diagnostik) bosqichi:** O'quv yili yoki chorak boshida o'quvchilarning boshlang'ich bilim darajasini aniqlash.

2. **Joriy (texnologik) bosqichi:** Dars jarayonida mavzularning o'zlashtirilish dinamikasini va yuzaga kelayotgan qiyinchiliklarni monitoring qilib borish.

3. **Yakuniy (natijaviy) bosqichi:** Chorak, yarim yillik yoki o'quv yili yakunida erishilgan natijalarni rejalashtirilgan maqsadlar bilan solishtirish.

Ushbu uchala bosqichning muvaffaqiyati to'g'ridan-to'g'ri o'qituvchining monitoring jarayonidagi roli va funksiyalariga bog'liq. Pedagog ichki monitoring tizimida quyidagi muhim rollarni bajaradi:

1. *O'qituvchi – tahlilchi va diagnost (Analyst & Diagnostician)*

Sifatli baholash o'quvchining ichki salohiyati va bo'shliqlarini aniqlashdan boshlanadi. O'qituvchi o'zining kasbiy mahorati orqali har bir o'quvchining individual o'zlashtirish xaritasini tuza olishi kerak. Agar o'qituvchi darsda diagnostika ko'nikmalarini to'g'ri qo'llasa, u dars materialining qanchalik samarali o'tilayotganini real vaqtda tushunadi.

2. *O'qituvchi – sifat menejeri (Quality Manager)*

An'anaviy yondashuvda baholash faqat rahbariyat yoki nazoratchilar tomonidan amalga oshiriladi, degan qarash mavjud edi. Biroq zamonaviy talablarga ko'ra, o'qituvchi o'z sinfida sifat menejeri hisoblanadi. U ta'lim sifatini baholash mezonlarini (kriteriyalarini) shunday ishlab chiqishi kerakki, o'quvchida bahoning adolatligiga shubha qolmasligi lozim.

ICHKI MONITORINGNING SIFAT ZANJIRI

[O'qituvchi] ---> Diagnostika qiladi (Bo'shliqlarni aniqlash)

[O'quv jarayoni] -> Korreksiya kiritadi (Metodika o'zgaradi)

[Natija] -----> Sifat ko'rsatkichi oshadi (Obyektiv baho)

Ta'lim sifatini baholashda uchraydigan ziddiyatlar. Pedagogik amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, ichki monitoringni tashkil etishda o'qituvchilar faoliyatida muayyan kamchiliklar ko'zga tashlanadi. Ko'p hollarda ichki monitoring shunchaki statistik ma'lumotlarni (foizlar, hisobotlar, jurnallarni) to'ldirish uchun xizmat qiladi. Bu esa monitoringning asl mohiyatini yo'qotadi.

Aslida, o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladigan ichki monitoring "baholash uchun baholash" emas, balki "rivojlanish uchun baholash" tamoyiliga asoslanishi shart. Agar monitoring natijasida o'quvchining natijalari pastligi aniqlansa, o'qituvchi o'zining dars o'tish metodikasini o'zgartirishi, ya'ni o'quv jarayoniga korreksiya (tuzatish) kiritishi lozim. Bu o'qituvchining refleksiv kompetensiyasini ko'rsatadi.

Uzluksiz ta'lim muassasalarida ichki monitoring samaradorligini oshirish va unda o'qituvchining rolini kuchaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

1. Monitoring vositalarini unifikatsiya qilish (standartlashtirish): O'qituvchilar uchun o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholashda subyektivlikni kamaytiradigan aniq deskriptorlar (mezonlar guruhlar) tizimini joriy etish.

2. Pedagogik konfidentsiallikka rioya qilish: Monitoring natijalari o'quvchilarni bir-biri bilan solishtirish yoki ularni kamsitish uchun emas, balki faqat har bir o'quvchining o'zining kechagi natijasiga nisbatan o'sishini (individual dinamikasini) baholash uchun qo'llanilishi kerak.

3. Avtomatlashtirilgan monitoring tizimlaridan foydalanish: O'qituvchini ortiqcha qog'ozbozlik va hisobotlardan xolos qilish uchun ichki testlar va test tahlillarini elektron

platformalar (masalan, LMS tizimlari, Raqamli maktab dasturlari) orqali yuritishni yo'lga qo'yish. Bu pedagogga vaqtni tejash va bor e'tiborini metodik korreksiyaga qaratish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, uzluksiz ta'lim tizimida ta'lim sifatini ichki monitoring qilish tizimli va dinamik jarayon bo'lib, uning muvaffaqiyati to'g'ridan-to'g'ri o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va mas'uliyatiga daxldordir. O'qituvchi monitoring jarayonida shunchaki passiv ma'lumot to'plovchi emas, balki ta'lim sifatini boshqaruvchi faol strateg sifatida namoyon bo'ladi. Ichki monitoringni to'g'ri tashkil etish orqali ta'lim muassasasida sog'lom akademik muhit yaratiladi, ta'lim oluvchilarning motivatsiyasi yuksaladi va yakuniy natijada ta'lim tizimining sifati hamda xalqaro jozibadorligi ta'minlanadi. Shunday ekan, pedagoglarning monitoring va tahliliy kompetensiyalarini uzluksiz rivojlantirib borish zamonaviy ta'lim menejmentining bosh vazifasidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni.
 2. Xodjaev B.X. (2017). *Umumiy pedagogika nazorati va monitoringi*. Toshkent: Mumtoz so'z.
 3. Шишов С. Е., Кальней В. А. (2000). *Школа: мониторинг качества образования*. Москва: Педагогическое общество России.
- Juraev R.H. (2015). *Ta'lim menejmenti*. Toshkent: Fan va texnologiyalar

INNOVATIVE
ACADEMY